

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ НА СТОРІНКАХ «НАШОГО ЛЕМКА»

У статті з'ясовується становище лемків у польській державі за дописами «Нашого лемка». Виявлено найскладніші проблеми українсько-польських відносин у другій половині 1930-х років. Дописи «Нашого лемка» засвідчили, що специфічна «опіка» польської держави відчувалась абсолютно в усіх галузях життя українського населення гірських теренів. Найдошкульнішою така увага була щодо сфери самоорганізації громадського простору. Спеціальними об'єктами репресивної політики польської адміністрації на Лемківщині стали читальні «Просвіти». Найбільшою ж гвалтовністю були позначені дії польської адміністрації в освітній сфері. Прискіпливою з боку польської держави була й увага до історичної пам'яті лемків. Чинники докладали чималих зусиль, щоб зменшити українські впливи на процеси формування національної самосвідомості русинів. Разом із репресивними акціями щодо лемківських громадських ініціатив проукраїнського характеру польська адміністрація нахабно втручалася навіть у приватне життя русинів, намагаючись, приміром, регламентувати стиль їхнього одягу.

У підсумку вказано, що дописи «Нашого лемка» дозволяють твердити про брутальне й беззаконне ставлення польської адміністрації до української меншості лемківських теренів.

Ключові слова: польсько-українські відносини, «Наш лемко», редакційна політика, національний тиск, Друга Річ Посполита.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Питання українсько-польських відносин на західноукраїнських землях у міжвоєнне двадцятиліття давно стало популярним сюжетом сучасних історіографічних студій. Пояснюється це тим, що українські дослідники вповні виправдано саме в тому часі шукають корені подальших трагічних подій міжнародного протистояння. При цьому увага зазвичай фокусується на галицьких теренах, де опір гвалтовній полонізації набув масовості та політичної організованості. Разом із тим, надалі майже цілковито з поля зору істориків випадає політика польської держави щодо заселених українцями лемківських теренів, які внаслідок певної віддаленості від етнічного центру та гірської специфіки зазнавали значно брутальнішої денационалізації місцевого населення та безпечеліційного ущемлення його природних прав на обрання власної національно-культурної ідентифікації.

Найінформативнішим джерелом у висвітленні цієї проблеми є матеріали лемківської періодики, яка невтомно фіксувала такі прояви національного безправ'я. Як відомо, єдиною русинською газетою проукраїнської орієнтації того часу був «Наш лемко», яка виходила в другій половині 1930-х років. Саме з її шпальт ми дізнаємося про сплановане та послідовно реалізоване численними представниками польської адміністрації багатолітнє насилля над національним вибором лемків. Незважаючи на постійні конфіскації чи то окремих дописів, чи то навіть цілих чисел газети, редаговане Юліаном Тарновичем видання вело героїчну, хоча й нерівну боротьбу за право лемків бути українцями, інформуючи своїх читачів про форми й методи винародовлення найбільш західної етнічної групи нашого народу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З огляду на унікальність «Нашого лемка» як історичного джерела про нього неодноразово згадується в історіографії лемкознавства [13; 14]. Натомість, зараз немає самостійних студій, де би з'ясовувалась евристична

цінність матеріалів часопису для реконструкції специфіки польсько-українських відносин на Лемківщині останніми передвоєнними роками. Цим і зумовлено актуальність нашої розвідки.

Формулювання мети статті. Основна мета статті полягає в з'ясуванні специфіки відображення на шпальтах «Нашого лемка» українсько-польських відносин у другій половині 1930-х рр.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Як свідчать дописи «Нашого лемка», специфічна «опіка» польської держави відчувалась абсолютно в усіх галузях життя українського населення гірських теренів. Але найдошкульнішою така увага була щодо сфери самоорганізації громадського простору. Представники польської адміністрації всіх рівнів – від солтиса до поліцейського та представника фіскальної служби – надуважно приглядалися до тих русинів, які сповідували українську національну орієнтацію. При цьому маркером останньої в очах чиновників був факт передплати селянами «Нашого лемка». Хоча газета виходила вповні легально і перед тим, як потрапити в руки до читача, переходила прискіпливе цензурування, передплатники видання автоматично потрапляли до списку неблагонадійних. До таких лемків під різними приводами навідувались урядники та карали за найдрібніші, нерідко цілковито надумані правопорушення. Скарги на такі відвідини доволі часто потрапляли до колонки редакційної пошти, хоча й здебільшого у скороченому цензурованому вигляді. Оскільки підшивка «Нашого лемка» в бібліотеці Львівського національного університету імені Івана Франка містить примірники газети з цензурного комітету, ми подекуди маємо нагоду отримати дійсну картину звернень лемків до своєї газети. Так, зі згаданого приводу анонімний дописувач жалівся: «Від часу, як я заперенумерував «Нашого лемка», посипалися на мене кара за карою. Поліція спеціально опікується мною. [...] Всіх тих, що почувають себе українцями, поліція переслідує, а староство казало мені, абим не бавився в політику, бо у нас читати газету «Наш лемко» то велика політика [...]. Гірко нам тут живеться, доноси, клевети та хліб насущний, але ми віримо в кращу будучність» [3, с. 3]. Зазначимо, що переслідуючи передплатників «Нашого лемка», польська адміністрація водночас усіляко заохочувала русинів читати москвофільську альтернативу видання – газету «Лемко», що видавалась у Криниці.

Спеціальними об'єктами репресивної політики польської адміністрації на Лемківщині стали читальні «Просвіти» як провідники національної освіти та культури. Державні чиновники намагалися за будь-яку ціну віднайти причини, які б уможливили закриття цих осередків української духовності. На людей, котрі під читальні давали власні оселі, зводилися численні наклепи в правопорушеннях, а коли такі годі було віднайти – не зупинялися перед фальшуванням «доказів» небезпечної громадської поведінки [18, с. 9].

Такі репресивні заходи посилювалися ще й цілеспрямованою акцією одурманення лемків польською та москвофільською пропагандою, підсолодженою різними матеріальними заохоченнями. Як приклад, наведемо допис мешканця села Ропиця Руська Горлицького повіту про заснування читальні «Просвіти», що, за його словами, була «темним духам сіллю в оці». Після цієї події місцева вчителька з учителем-поляком згуртували національно інертних представників лемківської громади і наперекір українцям заснували «Kółko młodzieży rusko-polskiej». До того осередку денаціоналізації пристало й кілька «газдів, як зачувати, приманених ковбасою, цукерками, папіросками». «Худібка повелася на чуже сіно», – дотепно зауважив очевидець події. Тавруючи таких нерозбірливих односельчан як національних перевертнів, дописувач наголосив на небезпеці подібної громадської поведінки, що закріплює у свідомості поневолювачів образ лемка, котрий несвідомий власного «Я». «Ропичани, Лемки, – емоційно звертається до русинської громади свідок тих подій, – хто продає свою народність, віру свою, це або зрадник Юда або безумна риба, що йде на панській гачок. Схаменіться, пізнавайте, хто вам брат, а хто враг. Не ласіться на чужі охлапи, на що навіть порядна собака не піде. Гуртуйтеся до братів своїх рідних. Не треба вам чужих богів. Гляньте на інші народи, усі

гуртуються, усі об'єднані в собі, а ви?» [15, с. 8]. Звісно, як свідчить цензорський примірник «Нашого лемка», згадана цитата була вирізана.

Одночасно із такими фактами національної нерозбірливості в русинському середовищі, «Наш лемко» з особливою повагою відгукувався про тих громадян, які не зрадили власному національному сумлінню та не піддалися ані на погрози польської адміністрації, ані на ласі пропозиції московфільських агітаторів. Важливо, що шпальта газети завжди були сповнені національним оптимізмом, який мав мобілізувати проукраїнські настрої серед русинів: «Одначе українці на Лемківщині не падають духом, а працюють далі над собою, бо вірять незломно в кращі дні – Честь їм за це!» [6, с. 6].

Прикметно, що безоглядно нападаючи на читальні «Просвіти», польські чиновники всіляко намагалися протиставити їм, як своєрідну ідейну альтернативу, московфільські заклади подібного гатунку, а саме – читальні Товариства ім. Качковського [20, с. 2]. На численних прикладах дописувачі «Нашого лемка» доводили, що поляки всіляко сприяють московфільській пропаганді в русинських містах і селах та завжди допомагають їхній боротьбі з українцями.

Але найбільшою гвалтовністю були позначені дії польської адміністрації в освітній сфері. Нагадаємо, що за міжнародними зобов'язаннями, польська держава гарантувала культурну автономію своїм національним меншостям, насамперед найчисленнішій – українцям. Але через нетривалий час чиновникам стало зрозуміло, що без тотального впливу на школу буде неможливо реалізувати плани з денаціоналізації, а згодом, і полонізації русинського населення. Тож усупереч узятим на себе міжнародним зобов'язанням, поляки розпочали гвалтовну деукраїнізацію лемківської школи. Передусім здійснювалися спроби замінити українські впливи в школі на московфільські. Як свідчать дописи «Нашого лемка», українські букварі повсюдно замінювалися на московфільський підручник. Ідеться про буквар, написаний московфілом Мефодієм Трохановським, що його видало у Львові 1933 р. польське «Державне видавництво шкільних книг». Цей буквар було складено так званою «лемківською бесідою» – московфільським говором лемківської говірки. Такій, за словами кореспондента «Нашого лемка», «юдиній роботі криницьких божків» гаряче сприяла Львівська шкільна кураторія, зобов'язана пильнувати національних прав русинських дітей. Утім, лемки зрозуміли небезпеку такої заміни в початковій школі української літературної мови московфільським «язичієм». Один із дописувачів газети зазначив: «Днесь знає кожний лемко, що його говіркою може послуговуватися біля своєї хати, одначе в школі мусить панувати спільна українська літературна мова. [...] [Лемки] домагаються в школі української літературної мови – такої, якою навчають у всіх українських школах, бо вони діти одної Матері! Це не є обяв одиниць, це воля всіх лемків» [12, с. 3]. Звісно, і цей допис зазнав репресії – його було суттєво пошматовано цензорською рукою.

Тимчасово програвши боротьбу за мову початкового навчання, польська шкільна адміністрація взялася за самовільне переформатування навчального плану лемківської школи. Розуміючи значущість релігійного виховання для збереження національної ідентичності русинів, чиновники від освіти взяли за різке скорочення годин навчання греко-католицького катехизму. З'ясовуючи мотивацію шкільних інспекторів, дописувач «Нашого лемка» вказав: «Це є на руку різним перевертням, московфільським божникам та кацапським учителям, які останніми роками сіяли чорні зерна безбожництва та недовірства між населенням, нарочно спроваджували з різних чужинецьких видавництв більшовицькі брошури та давали читати шкільній молоді» [19, с. 3]. І цю цитату не пошкодувала рука цензора.

Іншою загрозою для національного шкільництва лемків стала насильна заміна вчителів-українців на поляків. Перших засиляли до шкіл з переважаючим польським контингентом, натомість другими обсаджували русинські навчальні заклади, розраховуючи на потрібний денаціоналізуючий ефект. Ці вчителі, не знаючи рідної мови місцевого населення, навчали лемківських дітей у школі польською, попри закон, що

забезпечував право науки рідною мовою [1, с. 8]. І ця ситуація стала темою багатьох дописів на сторінках «Нашого лемка», де відверто було вказано, що «поляк-учитель нічим не відрізняється від поляка-поліціанта» [5, с. 4].

Не залишилася поза увагою польської адміністрації й сфера церковно-релігійного життя лемківської громади, яка специфікою своєї традиції завжди була надійним заборолом проти ополячення лемків. Релігійна політика польської держави була спрямована на те, щоби засобами пропаганди довести лемкам, що вони є «поляками-унітатами». Особливо безапеляційною така пропаганда стала навесні 1934 р., коли в Римі призначили папського адміністратора для Лемківщини. Редакція «Нашого лемка» постійно наголошувала своїм читачам, що русини є греко-католиками і цим принципово відрізняються від окупантів: «Як бачимо, Лемківщина все мала живі зв'язки тільки із сходом. Твердження, що всі лемківські церкви побудували польські панове-шляхта також неправдиві. В церковних хроніках виразно записано, що лемки самі собі спільно церкви будували, а деякі церкви будували лемки-солтиси» [8, с. 4].

Бачачи, що затуманити релігійну свідомість лемків неможливо, польські чиновники всіяко пильнували, щоб русинські парафії посідали лояльні до влади священники. В іншому випадку національно свідомого душпастиря очікувало примусове перенесення до сіл з переважаючим польським населенням. На шпальтах газети знаходимо неодноразові скарги лемків, що польська адміністрація безправно усуває громадсько-активних парохів-українців з парафії. Натомість на їхнє місце владою призначалися москвофіли, які намагалися перевести свою паству на російське православ'я. Такі священники, разом із місцевими чиновниками, забороняли населенню читати українську релігійну літературу та молитися рідною мовою. Змальовуючи цю ситуацію, дописувачі газети скрушно вказували: «Гляньмо брата, як гарно на Лемківщині; хто зробить крок до світла до науки, то це вже крок до тюрми...» [9, с. 8].

Прискіпливою з боку польської адміністрації була й увага до історичної пам'яті лемків. Державні чиновники докладали чималих зусиль, щоб зменшити українські впливи на процеси формування національної самосвідомості русинів. Засобів у цій боротьбі польська влада не добирала – толерувала пропаганду москвофільського бачення минулого русинів чи намагалася показати їх як зденаціоналізованих поляків. Тож вповні очікуваними були репресії чиновників щодо видань, котрі формували в лемків українську оптику їхнього минулого та майбутнього. Промовистою ілюстрацією тут став «Наш лемко», на чийх шпальтах відстежуємо найбільше цензорських викреслень саме в історичних рубриках. Особливо польських чиновників турбувало плекання пам'яті про короткочасну державність західних українців і героїчний захист ними Західноукраїнської народної республіки. Щорічні дописи в «Нашому лемку» з приводу проголошення соборності 22 січня 1919 р. постійно зазнавали цензорської конфіскації. Так, в одному зі сконфіскованих текстів так висвітлювався цей героїчний для зазбручанських українців день: «В тому пропам'ятному історичному дні, наперекір усім злобним твердженням, Український Нарід засвідчив свою духовну єдність і нерозлучність. У тому дні сказали світові, що ми – Кубанці й Придніпрянці, Волиняки й Поліщуки й ті з далекого Підляшшя й Холмщини, Гуцули, Бойки, Лемки, Закарпатці, Буковинці й Бесарабці – є дітьми одної спільної Матері-України, об'єднані одним бажанням, одною вірою, одною ідеєю» [2, с. 3].

Польські цензори намагалися також корегувати вироблений на сторінках «Нашого лемка» канон національних героїв. Найприскіпливішою їхня увага була до вшанування на шпальтах газети наддніпрянських діячів. Так, коли в листопаді 1934 р. помер Михайло Грушевський і вся західноукраїнська преса відгукнулася на цю болючу для нації подію [16, с. 358–377], цензор знайшов потрібним втрутитися навіть у зміст некрологічної згадки, що була опублікована в газеті.

Попри репресивну політику польської адміністрації щодо «Нашого лемка», вплив газети на формування історичної пам'яті лемків-українців виявився неабияким. Для прикладу наведемо цензурований лист лемка-американця до редакції своєї газети, котрий

висловив власне захоплення «Нашим лемком» і його україноцентричною політикою пам'яті. Просякнувши духом історичних дописів улюбленого видання, читач зазначив: «[...] Завдяки світовій війні та великій Українській Революції, слова «Україна», «Українська Держава», «Український народ» потрясли мною до живого – я став свобідний та свідомий того, хто я є; хто нас шарпає на всі боки, хто робив з нас рабів, які хилили свою спину перед всілякими зайдами. Ми мусимо пам'ятати, що ми – сини Неньки України, браття по крові і кости тих, що живуть на Великій Україні, Буковині, Бесарабії, Галичині та Підкарпатській Україні! Ми, той великий Народ, якого ніхто знищити не потрафить! Кацапня згине не задовго, бо мусять вигинути всі такі, що пруть брата на брата! Історія нас навчає, що ми всі жили в давнині разом, мали свою державу та ми лемки творили зі всіми українськими землями від Карпат аж по Зелений Клин могучу державу – Україну» [11, с. 3].

Не менше нарікання на сторінках «Нашого лемка» викликала економічна політика польської держави щодо лемківських теренів. Численні автори газети звертали увагу на варварський підхід чиновників до експлуатації природних багатств регіону, їхнє небажання інвестувати у відновлювані проекти. Найзагрозливішого становища набула справа неконтрольованої вирубки лісів, що загрожувало стихійними лихами місцевому населенню. Наприклад, в одному зі сконфіскованих дописів так змальовувалася ця проблема: «Галицьким Сибіром Тебе звали, Рідна Лемківщино. [...] Водами цілющих жерел Твоїх лікуються чужі, Твої власні діти вмирають в нужді, Зникають ліси з Твоїх чудових верхів, будуються мости із них на битих шляхах далеких, а для Тебе дорогами остають все далі потоки і дебри» [7, с. 3].

Одночасно із репресивними акціями щодо лемківських громадських ініціатив проукраїнського характеру, польська адміністрація нахабно втручалася навіть у приватне життя русинів, намагаючись, приміром, регламентувати стиль їхнього одягу. Дописувачі видання неодноразово висловлювали жалі на цілком безправні вчинки польських урядовців, котрі агресивно ставилися до лемківської моди прикрашати свої строї національними барвами. Так, один із авторів газети оповів про самоуправство польських поліцаїв, які не дозволяють лемкам ходити в шапках із синьо-жовтими китицями. Таку поведінку він виправдано кваліфікував дикунством, порівнявши зі ставленням африканських колонізаторів до мешканців джунглів [10, с. 5]. Своєрідним продовженням цієї теми стала нашуміла в місцевій польській пресі історія про небезпеку запозичення лемками наддніпрянської техніки вишивки, адже це свідчило про зрілість національного вибору русинів [4, с. 3].

Висвітлюючи впертий опір українців-лемків політиці національного гноблення з боку польської адміністрації, редакція «Нашого лемка» пропонувала й вихід з такої небезпечної для громадського спокою ситуації. На думку лемківських інтелектуалів, об'єднаних довкола свого часопису, таким виходом могло б стати надання краю національно-культурної автономії. Зрештою, це зобов'язувалася зробити молода польська держава, отримавши у своє підпорядкування українські терени Австро-Угорської імперії. Утім, будь-яка згадка про автономію на шпальтах газети наражалася на безоглядне цензурування. Так було навіть тоді, коли «Наш лемко» опублікував допис про домагання словаків мати автономію у складі Чехословаччини. У ньому цензори небезпідставно побачили паралелі з польською ситуацією гноблення національних меншин.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок з цього напрямку. Проаналізовані дописи «Нашого лемка» дозволяють нам намалювати доволі повну картину ставлення польської адміністрації до українського населення Лемківщини. Ця картина вражає своєю брутальністю та беззаконням – незважаючи на взяті на себе міжнародні зобов'язання та просто загальнолюдську етику співжиття, чиновники молодій державі продемонстрували цілковиту зневагу до культурних і громадських прав русинів. З другого боку, викликає щиру повагу громадський чин колективу «Нашого лемка» та, насамперед, його головного редактора Юліана Тарновича, що попри цензурні утиски та

поліційні атаки, проводили свою важливу працю над плеканням у русинському середовищі почуття етнічної самобутності та загальноукраїнської єдності. Саме завдячуючи їм, і дотепер лемки, незважаючи на розділеність кордонами багатьох центрально-східноєвропейських країн і розсіяність світом, є однією з напатріотичніших етнографічних груп українського народу. Перспективним напрямком подальшого дослідження теми вважаємо створення узагальнювального дослідження про лемківську періодику міжвоєнної доби.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біда з лемками... *Наш лемко*. Львів, 1936. Ч. 14. С. 8.
2. Галич Я. Сторінка нашого недавнього минулого. *Наш лемко*. Львів, 1936. Ч. 3. С. 3.
3. Гарні слова і наша дійсність. *Наш лемко*. Львів, 1934. Ч. 18. С. 3.
4. Державна рація вимагає боротьби з вишивками на Лемківщині! *Наш лемко*. Львів, 1938. Ч. 17. С. 3.
5. Дитина, як і життя, не дасть себе ошукати. *Наш лемко*. Львів, 1935. Ч. 24. С. 4.
6. Замикають читальні. *Наш лемко*. Львів, 1935. Ч. 7. С. 6.
7. Костаревич О. ***** *Наш лемко*. Львів, 1934. Ч. 1. С. 3.
8. Лемко. В обороні історичної правди. *Наш лемко*. Львів, 1934. Ч. 7. С. 4.
9. Лемко. Навіть молитись не вільно. *Наш лемко*. Львів, 1936. Ч. 4. С. 8.
10. Лемко. Як у джунглях. *Наш лемко*. Львів, 1936. Ч. 4. С. 5.
11. Лист з Америки. *Наш лемко*. Львів, 1934. Ч. 14. С. 3.
12. «Ми не хочемо букварів». *Наш лемко*. Львів, 1934. Ч. 20. С. 3.
13. Наконечний В. Русинська спільнота міжвоєнної Польщі у висвітленні «Нашого лемка». *Східноєвропейський історичний вісник*. Дрогобич, 2017. Вип. 5. С. 129–137.
14. Наконечний В. Часопис “Наш лемко” – феномен української періодици міжвоєнного часу. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. Львів, 2017. Вип. 29: Ювілейний збірник на пошану Миколи Литвина. С. 520–528.
15. Село Ропиця руська, пов. Горлиці. *Наш лемко*. Львів, 1934. Ч. 8. С. 8.
16. Тельвак В. Творча спадщина Михайла Грушевського в оцінках сучасників (кінець ХІХ – 30-ті роки ХХ століття). Київ-Дрогобич, 2008. 494 с.
17. Українці-Лемки, 1936 – Українці-Лемки. Нищення Українців на Лемківщині не устає! *Наш лемко*. Львів, 1936. Ч. 24. С. 2.
18. Читальня загрожує публічній безпеці. *Наш лемко*. Львів, 1936. Ч. 22. С. 9.
19. Що далі буде? *Наш лемко*. Львів, 1934. Ч. 21. С. 3.
20. Як творяться читальні Качковського на Лемківщині? *Наш лемко*. Львів, 1934. Ч. 6. С. 2.

REFERENCES

1. (1936). Trouble with Lemkos ...Our Lemko. 1936. Part. 14. P. 8.
2. Halych Ya. (1936). .The page of our recent past. Our Lemko. 1936. Part. 3. P. 3.
3. (1934). Good words and our reality. Our Lemko. 1934. Part. 18. P. 3.
4. (1938). Public interest requires fighting embroidery in Lemkivshchyna! Our Lemko. 1938. Part. 17. P. 3.
5. (1935). The child, like life, will not be deluded. Our Lemko. 1935. Part. 24. P. 4.
6. (1935). Closed reading rooms. Our Lemko. 1935. Part. 7. P. 6.
7. Kostarevych O. (1934). ***** Our Lemko. 1934. Part. 1. P. 3.
8. Lemko (1934). In the defense of historical truth. Our Lemko. 1934. Part. 7. P. 4.
9. Lemko (1936). Even praying is not free. Our Lemko. 1936. Part. 4. P. 8.
10. Lemko (1936). As in the jungle. Our Lemko. 1936. Part. 4. P. 5.
11. (1934). Letter from America. Our Lemko. 1934. Part. 14. P. 3.
12. (1934). «We do not want the primers». Our Lemko. 1934. Part. 20. P. 3.

13. Nakonechnyi V. (2017). Ruthenian community of inter-war Poland in the view of «Nash Lemko». East European Historical Bulletin. 2017. Issue. 5. P. 129 – 137.
14. Nakonechnyi V. (2017). Newspaper "Nash Lemko" is a phenomenon of Rusyn periodicals of the interwar times. Ukraine: Cultural Heritage, National Identity, Statehood / [Ed. by Ivan Pater, editor Liubomyr Khakhula]; National Academy of Sciences of Ukraine, Ivan Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies. Volume 29. Primum agere: a Collection of Studies in Honour of Mykola Lytvyn. P. 520 – 528.
15. (1934). The village of Ropitsa Ruska, the county of Gorlice. Our Lemko. 1934. Part. 8. P. 8.
16. (1936). The destruction of Ukrainians in Lemkivshchyna does not stop! Our Lemko. 1936. Part. 24. P. 2.
17. (1936). Reading room threatens public safety. Our Lemko. 1936. Part. 22. P. 9.
18. (1934). What will happen next? Our Lemko. 1934. Part. 21. P. 3.
19. Telvak V. (2008). Creative heritage of Mykhailo Hrushevsky in the estimations of his contemporaries (the end of the 19th and the 30th years of the 20th century). Kyiv-Drohobych, 2008.
20. (1934). How are the readers Kachkovsky in Lemkivshchyna? Our Lemko. 1934. Part. 6. P. 2.

***Nakonechnyj V.M. National policy of the Second Commonwealth on the pages of «Nash Lemko».** The article is devoted to the clarification of the situation of Lemkos in the Polish state in the notes of «Nash Lemko». The most complex problems of Ukrainian-Polish relations in the second half of the 1930s have been revealed. The articles of «Nash Lemko» testified that the specific «ward» of the Polish state was felt in all areas of life of the Ukrainian population of mountain territories. A special attention has been paid to the sphere of self-organization of the public space. The particular victims of the repressive policy of the Polish administration in Lemkivshchyna were the «Prosvita» reading rooms. The Polish Government's actions in the educational sphere were marked by the specific cruelty. The attention was paid to the historical memory of the Lemkos. Officials made considerable efforts to reduce the Ukrainian influence on the processes of forming the national identity of the Rusyns. Along with repressive actions regarding Lemko group public initiatives of a pro-Ukrainian nature, the Polish administration brazenly interfered even in the private life of the Rusyns, trying, for example, to regulate the style of their clothes.*

The only Rusyn newspaper of the pro-Ukrainian orientation of that time was Our Lemko, which came out in the second half of the 1930s. It is with its column that we learn about the planned and consistent implementation of many years of violence by the numerous representatives of the Polish administration over the Lemko's national choice. In spite of the constant confiscation of individual writings, even the entire numbers of the newspaper edited by Julian Tarnovich, the edition led a heroic, albeit unequal struggle for the Lemmen's right to be Ukrainian, informing its readers about the forms and methods of the prophylaxis of the most Western ethnic group of our people. Consequently, it has been stated that the messages of «Nash Lemko» allow us to draw conclusions about the brutal and illegal treatment of the Polish administration towards the Ukrainian minority of the Lemko Territories.

Keywords: Polish-Ukrainian relations, «Nash Lemko», editorial policy, national pressure, Second Commonwealth.

***Наконецный В.М. Национальная политика Второй Речи Посполитой на страницах «Нашего лемка».** Статья посвящена выяснению положения лемков в польском государстве по материалам «Нашего лемка». Выявлены наиболее сложные проблемы украинско-польских отношений во второй половине 1930-х годов. Материалы «Нашего лемка» показали, что специфическая «опека» польского государства чувствовалась абсолютно во всех сферах жизни украинского населения Карпат. Наиболее*

репрессивным характер такой «опеки» был относительно сферы самоорганизации общественного пространства. Специальными объектами репрессивной политики польской администрации на Лемковщине стали читальни «Просвиты». Наибольшей же насильственностью были пронизаны действия польской администрации в образовательной сфере. Придирчивым со стороны польского государства было и внимание к исторической памяти лемков. Чиновники прилагали немалые усилия, чтобы уменьшить украинские влияния на процессы формирования национального самосознания русинов. Наряду с репрессивными акциями относительно лемковских общественных инициатив проукраинского характера польская администрация бесцеремонно вмешивалась даже в частную жизнь русинов, пытаясь, например, регламентировать стиль их одежды.

В итоге указано, что сообщения «Нашего лемка» позволяют говорить о грубом и незаконном отношении польской администрации к украинскому меньшинству лемковских земель.

Ключевые слова: польско-украинские отношения, «Наш лемко», редакционная политика, национальное